

GELENEKSEL TÜRK OKÇULUĞUNUN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS BAĞLAMINDA GELECEĞE AKTARILMASI*

The Transmission of Traditional Turkish Archery to Future Generations In the Context of Intangible Cultural Heritage

Doç. Dr. Dilek TÜRKİYİLMAZ**
Dr. Öğr. Üyesi Mahmut DELEN***

ÖZ

Okçuluk, geçmiş binlerce yıl öncelere dayanan kadim bir hedef vurma sporudur. Yay marifeti ile okun belirlenen hedefe gitmesinin amaçlandığı sporun tarihi, avcılık ve savaş motivasyonuna uzanmaktadır. Hayatını idame ettirmek için avlanmaya ihtiyaç duyan ilkel insanlardan kalan bu maharet, günümüzde hem bir spor dalı hem de bir hobi olarak dünyanın pek çok yerinde icra edilmektedir. Okçuluk, spor dalı olarak kabul görmeden önceki devirlerde milletlere göre farklılık gösteren birtakım geleneksel unsurlara da sahiptir. Bu geleneksel unsurlar, modern okçulukla geleneksel okçuluk arasındaki farkları oluşturmaktadır. Okçuluk üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde literatürde bu alanın özellikle sportif yönünü ele alan araştırmaların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte okçuluğun yalnızca bir spor dalı değil aynı zamanda derin kültürel ve tarihsel bağlamlara sahip geleneksel bir pratik oluşu da çeşitli çalışmalarda vurgulanmaktadır. Türk kültür tarihinde okçuluğun yeri ve önemi üzerine yapılan araştırmalar ise kültürel mirasın bir bileşeni olarak okçuluğun anlam dünyasını ortaya koymaya yöneliktir. Geleneksel Türk okçuluğunun somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) kapsamında taşıdığı değer de sınırlı sayıdaki çalışmada ele alınmıştır. Bu çalışma, söz konusu alana katkı sunmayı ve okçuluğun kültürel, tarihsel ve kurumsal yönleriyle incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında Türk yayı yapımı ve Türk okçuluğu hakkında pek çok uluslararası araştırma ve çalışmalara katılan, seminerler veren üç ayrı kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler vasıtası ile geleneksel Türk okçuluğunun modern okçuluktan farkları ortaya konulmaya çalışılmış, gün yüzüne çıkan farkların SOKÜM kapsamında ele alınmasına odaklanılarak gelecek nesillere bu bağlamda geleneksel Türk okçuluğunun nasıl aktarılabilirliği ile ilgili öneriler getirilmeye gayret edilmiştir. Çalışma kapsamında yapılan görüşmeler ve literatür taraması göz önüne alınarak iki bağlamda geleneksel Türk okçuluğu ile ilgili sıralanan önerilerin ilki, geleneksel Türk okçuluğunun geleceği ve SOKÜM perspektifinde yaşatılması için yapılması gerekenler olarak kategorize edilmiş, sonrasında ise geleneksel Türk okçuluğunun geleceği ve kültürünün yaşatılması için birtakım önerilerde bulunulmuştur. Ardından öneriler tek bir çerçevede ele alınmış ve temel olarak altı madde öne çıkarılmıştır. Bunlar, “geleneksel Türk okçuluğunun standart bir forma bağlanabilmesi için bir koruma kurulunun oluşturulması, okçuluk kıyafetleri konusunda bir netliğin sağlanarak ölçütlerin belirlenmesi, eğitim materyalleri üzerinde ciddiyele durularak bunların geliştirilip ilgililerine sunulması, özelliklerinin tüm hatları ile ortaya konulup gerçek Türk yayı üretiminin teşvik edilmesi, puta hedefi kategorisinin yeniden oluşturularak sahada etkinliğinin sağlanması, sabit menzil sahası ve geleneksel kayıt uygulamalarının yeniden tesis edilmesi” şeklinde sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler

SOKÜM, kültür aktarımı, geleneksel okçuluk, Türk okçuluğu, atlı okçuluk, etnospor.

ABSTRACT

Archery is an ancient target shooting sport that dates back thousands of years. The sport, in which the bow is used to aim the arrow at a target, dates back to hunting and warfare motivation. This skill, left by primitive people who needed to hunt to survive, is now practiced in many parts of the world as both a sport and a hobby. Before it was recognized as a sport, archery had a number of traditional elements that differed among nations. These traditional elements have created the differences between modern archery and traditional archery. When the studies on archery are examined, it is seen that studies focusing on the sportive aspect of this field are predominant in the literature. However, it is emphasized in various studies that archery is not only a sport, but also a traditional practice with deep cultural and historical contexts. In this context, research on the place and

- * Geliş tarihi: 21 Haziran 2025- Kabul tarihi: 24 Şubat 2026
Türkiyılmaz, Dilek; Delen, Mahmut. “Geleneksel Türk Okçuluğunun Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Geleceğe Aktarılması”, *Millî Folklor* 149 (Bahar 2026): 127-139
- ** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Bölümü, dturkiyilmaz74@hotmail.com, dilek.turkiyilmaz@hbv.edu.tr ORCID ID: 0000-0003-0521-4086.
- *** Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tokat/ Türkiye, mahmut.delen@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7332-6971.

importance of archery in Turkish cultural history has tended to reveal the world of meaning of archery as a component of cultural heritage. However, the values of traditional Turkish archery within the scope of intangible cultural heritage have been addressed in detail in a limited number of studies to date. This study aims to contribute to this gap and examine archery in its cultural, historical and institutional aspects. Within the scope of the research, in-depth interviews were conducted with three separate individuals using a semi-structured interview form. These individuals have participated in numerous international research projects and studies on Turkish bow making and Turkish archery, and have given seminars on these subjects. Through the interview, the differences of traditional Turkish archery from modern archery were tried to be revealed, the differences that emerged were tried to be handled in the context of intangible cultural heritage and suggestions were tried to be made on how traditional Turkish archery could be transmitted to future generations in this context. Considering the interviews and literature review conducted within the scope of the study, the first of the suggestions listed about traditional Turkish archery in two contexts was categorized as the future of traditional Turkish archery and what needs to be done to keep it alive in the context of ICH, and then some suggestions were made for the future of traditional Turkish archery and the survival of the culture. Then, the suggestions were discussed in a single framework and basically six items were highlighted: Then, the suggestions were discussed in a single framework and basically six items were highlighted: Establishment of a protection board in order to standardize traditional Turkish archery, determination of criteria by providing clarity on archery clothing, development and presentation of training materials by focusing more seriously on training materials, encouraging the production of real Turkish bows by revealing their features in all their lines, re-establishing the puta target category and ensuring its effectiveness in the field, re-establishing the fixed range field and traditional registration practices.

Keywords

ICH, cultural transmission, traditional archery, Turkish archery, horse archery, ethnosport.

Giriş

Bir toplumun tarihsel süreçte geliştirdiği okçuluk pratiği, o toplumun kültürel birimiyle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle okçuluk, evrensel bir faaliyet olmakla birlikte her milletin kendi kültürel dokusu içerisinde şekillenmiş, biçim ve anlam bakımından çeşitlilik arz etmiştir. Yay ve okun yapımında kullanılan malzemelerden hedeflerin tasarımına, yay ve ok kaplarının biçiminden müsabaka kurallarına kadar uzanan bu çeşitlilik, okçuluğun yalnızca bir savaş veya avcılık tekniği olmadığını aynı zamanda bir kültürel ifade biçimi olduğunu ortaya koymaktadır. Bazı toplumlarda bu farklılıklar zamanla derinleşerek okçuluğun kültürel miras düzeyinde korunmasına vesile olmuş; böylece geleneksel okçuluk, hem sportif bir etkinlik hem de bir kültür taşıyıcısı kimliği kazanmıştır. Geleneksel okçuluk ile modern okçuluk arasındaki temel fark tam da bu noktada ortaya çıkmıştır. Geleneksel okçuluk; tarihi formların, tekniklerin ve ritüellerin yaşatılmasını hedeflerken modern okçuluk, teknolojinin sunduğu olanaklarla evrimleşmiş, seyir zevki yüksek, rekabetçi bir spora dönüşmüştür.

Modern okçulukta hafif alaşımlı yaylar, karbon-fiber oklar, nişangâh sistemleri, denge çubukları gibi birçok teknik unsur kullanıma girmiştir. Ayrıca müsabaka kuralları da izleyici deneyimini ön plana çıkaracak şekilde yeniden yapılandırılmıştır. Buna karşılık geleneksel okçulukta amaç tarihsel devamlılığı sağlamaktır. Türk geleneksel okçuluğu açısından bu durum, bir minyatürde betimlenen ok atışının günümüzde de aynı tarz ve şartlarda icra edilmesiyle somutlaşmıştır. Yani biçimsel ve ruhsal sadakatın geleneksel Türk okçuluğunun temel belirleyicilerinden olduğu söylenebilir.

Okçulukla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında akademik ilginin okçuluğun geleneksel yönüne doğru artmaya başladığı söylenebilir. Yönel ve Türkmen (2024)'in çalışmasında ok ve yayın Türk kültüründeki yeri ve okçuluğun Türk kültüründeki yansımaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Küçük (2018) ise çalışmasında okçuluğu, geleneksel Türk yaşamında önemli bir öge olarak ele almış, İslam öncesinden başlayarak İslamiyet etkisi ile okçuluğun Türk zihin yapısındaki etkilerini irdelemiştir.

Özkafa (2018), Osmanlı hattatları ve okçuları arasındaki ilişkiyi konu edinmiş, hem hattat hem de okçu olan isimlerden bahsederek iki farklı görünen meşgalenin birbiri ile

gelenek içinde bir araya gelişini işlemiştir. Söz konusu kişilerin içinden hem hattatların reisi hem de okçular şeyhi sıfatlarını kullananların olduğunu ifade etmiş, ayrıca şehzadelerin eğitim sürecinde okçuluğun en gözde spor, hat sanatının da en yaygın sanat olduğundan bahsederek okçuluk ve hat sanatının Türk geleneğindeki yerlerinin altını bir arada ele alarak çizmek istemiştir.

Köksal (2001) ise Aksoyak (1995)'ın *Divan Şiirinde Okçuluk Terimleri* isimli eserinde ortaya koyduğu terimlerden ilham alarak okçuluğun bir mazmun olarak nasıl ele alındığını ortaya koymaya çalışmıştır. Buna göre Türk kültürü içinde sadece okçuluktan bahseden, bu sporu tarihi ile ele alarak özellikleri hakkında bilgi veren kavsnâme, oknâme, risâle-i rumât gibi genel adlarla yazılmış birçok eser bulunmakta ve bunların içinde çok sayıda okçuluk terim ve deyiimi yer almaktadır. Söz konusu eserlerin dışında manzum tarihler, menzîlnâmelerin de doğrudan Türk klâsik edebiyatının içinde yer aldığı belirtilmiştir. Güven (2003), çalışmasında ahilik içinde hem güreşin hem de okçuluğun benzer noktalarının altını çizerken Şenarslan (2016) ise Osmanlı'da yazılan ilk okçuluk risalesini konu edinmiştir.

Atlı okçuluk ile ilgili de pek çok çalışma ortaya konulmuştur. Polatcan (2022) atlı okçuluğun sportif ve kültürel bağlamdaki değerlendirmelerini yapmış, Bahadır vd. (2024) ise atlı okçuluk sporcularının kişilik özellikleri ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. Yıldırım (2017) atlı hedef okçuluğunu konu edinirken Acar (2024), atlı okçuluğun dışında binicilik ve at yetiştiriciliğini incelemiştir.

Bu araştırmada ise literatürde yer alan bahsi geçen çalışmalar dışında SOKÜM bağlamında geleneksel Türk okçuluğunun geleceğe aktarılması konu edilmiştir. Çalışma kapsamında Türk okçuluğu hakkında pek çok uluslararası araştırma ve çalışmalara katılan, seminerler veren üç ayrı kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ışığında geleneksel Türk okçuluğunun modern okçulukla farkları ortaya konulmaya çalışılmış, ortaya çıkan farkların SOKÜM bağlamında ele alınması ile geleneksel Türk okçuluğunun gelecek nesillere nasıl aktarılabilceği ile ilgili öneriler getirilmeye gayret edilmiştir.

Geleneksel Türk Okçuluğunun Kavramsal Çerçevesi, Kültürel Ayrışması ve Türk Dünyasındaki Durumu

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcılara modern okçuluk ile geleneksel okçuluk arasındaki farklar sorulmuştur. KK2, geleneksel okçuluğun bir spor ve kültür ögesi olarak tarihi kökenlerine dayandırılıp icra ve temsil edilmesi gerektiğini; bunun içerisinde törenler, gelenekler, atış teknikleri, kıyafetler ve ekipmanların yer almasının mecburi olduğunu savunmuştur. KK3, bu noktada gelenek ve kültürünü sürdürmeye çalışıp modern teknoloji ve ekipmanlar kullanılmadan icra edilen spor dalının ancak geleneksel okçuluk olarak değerlendirilebileceğini öne sürmüştür.

KK2, onlarca yıl kurumsal bir çatısı bulunmayan Türk okçuluğunun Batı literatüründe "Turkish Archery" olarak yerini almış olmasını, Paul Klopsteg başta olmak üzere çeşitli araştırmacılar tarafından verilen emeklere bağlamıştır. Kaynak kişi, 1960'lı yıllarda tamamen Batı tarzı bir anlayışla Türk spor politikalarına Batı okçuluğunun yerleştirildiğini, hâlen de Türkiye'de okçuluğun bu minvalde değerlendirildiğini iddia etmiştir. Bununla birlikte 2019 yılında kurumsallaşan tarihi okçuluğun "Türkiye Geleneksel Türk Okçuluk Federasyonu" tarafından temsil edilmeye çalışıldığını da dile getirmiştir.

KK1 konunun daha net bir çerçevede ele alınabilmesi adına, atlı okçuluğu tartışma dışında bırakarak sadece geleneksel Türk yaya okçuluğu üzerine konuşmak istediğini belirtmiştir. Bu tercih, günümüzde geçmişle anlamlı bir karşılaştırma yapılabilecek nitelikte kurumsallaşmış bir modern atlı okçuluk pratiğinin bulunmamasına dayandırılmıştır.

KK1, modern okçuluğun tarihsel gelişimine ilişkin olarak okçuluğun ilk kez 1900, 1904, 1908 ve 1920 yıllarında olimpiik bir spor olarak kabul edildiğini belirtmiş; bu dönemde yarışmalara katılan sporcuların İngiliz geleneksel okçuluk pratiğinden esinlenen bir sistem içerisinde yer aldığını ifade etmiştir. Bundan hareketle modern okçuluğun kökeninde geleneksel okçuluk pratiklerinin yer aldığı ve bu yönüyle bir süreklilik taşıdığı ileri sürülmüştür.

Okçuluğun modern spor olarak kurumsallaşma sürecine değinen KK1, Dünya Okçuluk Federasyonu'nun (World Archery Federation) 1931 yılında bu alanda istikrarı ve sürekliliği sağlamak amacıyla kurulduğunu; federasyonun çabaları neticesinde 1972 yılında okçuluğun yeniden Olimpiyat Oyunları'na dâhil edildiğini belirtmiştir. Dünyadaki modern okçuluk ile Türk okçuluğunun kültürel ayrışmasının anlamlandırılabilmesi için KK1'in Türk okçuluğunun Türk dünyasındaki geçmişi ve günümüze gelene kadar nasıl dönüştüğü ile ilgili görgü ve bilgilerine başvurulmuştur.

Geleneksel Türk okçuluğu, tarih boyunca Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan geniş bir coğrafyada şekillenmiş; ancak bu kültürel formun günümüze kadar olan yolculuğu bölgesel farklılıklar, siyasi müdahaleler ve toplumsal dönüşümlerle birlikte önemli ölçüde değişikliğe uğramıştır. Bu bağlamda yapılan görüşmede KK1, Türk dünyasında geleneksel okçuluk algısının günümüzde yeniden inşa edilmekte olduğunu belirtmiştir.

KK1'e göre, günümüz Türk cumhuriyetlerinde geleneksel okçuluk kavramı oldukça yenidir. Bu ülkelerde, geleneksel okçuluğun tarihsel bir kökene sahip olmasına rağmen bu mirasın yeniden fark edilmesi ve kurumsallaştırılması son yıllarda ivme kazanmıştır. Bu farkındalık sürecinin ise büyük ölçüde Türkiye merkezli kültürel canlanma hareketlerinden etkilendiği ifade edilmiştir. Türkiye'de son yıllarda artan geleneksel sporlar ve kültürel miras çalışmaları, özellikle menzil okçuluğu üzerinden sembolik bir ilgi uyandırmış ve bu yaklaşım Türk dünyasında karşılık bulmaya başlamıştır.

KK1, bu doğrultuda Kazakistan ve Kırgızistan'da geleneksel okçuluğun kurumsallaşma sürecine girdiğini; Özbekistan ve Azerbaycan'da ise bu alanda ümit verici gelişmeler yaşandığını dile getirmiştir. Ancak bu ülkelerdeki geleneksel okçuluk anlayışının daha çok hedef odaklı olduğunu, menzil okçuluğuna dair bir kültürel birikimin henüz gözlemlenmediğini ifade etmiştir.

KK2, Türk geleneksel okçuluğunun, hayat bulduğu coğrafi konum gereği çeşitli geleneksel okçuluk kültürlerinin kavşak noktasını oluşturduğunu ifade etmiş, "Asya tipi" olarak tanımlanan ekipman ve tekniklerle (kompozit yay + başparmak çekişi) yapılmakla birlikte Kuzey Asya Kavimleri, Çin, Arap, Sasani, Med-Pers, Asur-İskit, Türkistan coğrafyasına ait okçuluk kültürlerinin "alüvyon ovası" konumunda olduğunu ifade etmiş ve özellikle Osmanlı'nın sistematik ve imparatorluk yapısı içinde kurumsal olarak gelişim gösteren ilk okçuluk kültürünün bu şekilde oluştuğunu dile getirmiştir.

Burada dikkat çeken önemli bir tespit, kültürel sürekliliğin kopuş nedenlerindeki farklılıktır. Türkiye'de geleneksel okçuluk, modernleşme süreciyle birlikte doğal bir evrim seyri içinde zayıflamış ve uzun bir süre ihmal edilmiştir. Buna karşın Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde geleneksel okçuluğun sekteye uğramasının arka planında dış müdahaleler, özellikle Sovyet işgali sonrası uygulanan kültürel baskı ve yasaklamalar yer almıştır. Bu fark, söz konusu ülkelerde kültürel mirasın yeniden yapılandırılmasında izlenen stratejileri ve gelişim hızını da doğrudan etkilemiştir.

Sonuç olarak geleneksel Türk okçuluğunun bugün yalnızca Türkiye sınırlarında değil Türk dünyasının tamamında yeniden yorumlanmakta ve kurumsallaştırılmakta olduğu söylenebilir. Ancak bu sürecin tarihsel arka plan, kültürel süreklilik ve politik

hafıza açısından her ülkede farklı bir dinamik üzerinden şekillendiği değerlendirilmektedir.

Menzil Okçuluğu: Türk Okçuluğunun Kurumsal Hafızası ve Manevi Yönü

KK1, görüşme sırasında okçuluğun evrensel bir biçimden ziyade her milletin tarihsel ve kültürel deneyimlerine göre biçimlenen bir pratiğe sahip olduğunu altını önemle çizmiştir. Bu değerlendirme, geleneksel okçuluğun yalnızca teknik bir etkinlik değil aynı zamanda kültürel birikimin ve tarihsel sürekliliğin taşıyıcısı olan bir alan olduğunu tekrar hatırlatmaktadır.

Geleneksel okçuluk biçimleri, her kültürde farklı öncelikler etrafında gelişmiş olsa da hedef odaklı atışlar, birçok milletin alandaki ortaklığını oluşturmuştur. Bu noktada Moğol okçuluğunun, estetik ve işlevsel özellikleriyle hedef okçuluğunun en ilginç ve renkli örneklerinden biri olduğu ileri sürülebilir. Ancak Türk okçuluğu özelinde şekillenen menzil okçuluğu, yalnızca hedefi vurmayı değil; insanın sınırlarını, niyetini ve ruhsal disiplini aşan bir anlam çerçevesinde ele alınmıştır.

Menzil okçuluğu, yapısal ve kavramsal olarak diğer okçuluk biçimlerinden belirgin biçimde ayrılmaktadır. Bu ayrışma, yalnızca teknik değil aynı zamanda kültürel ve kurumsal düzeydedir. Dünyanın en eski okçuluk teşkilatlarından biri kabul edilen ve merkezi İstanbul'daki Okmeydanı olan bu sistem, Osmanlı döneminde teşkilatlı bir yapıya kavuşmuş; buradan Anadolu ve diğer Osmanlı topraklarına yayılmıştır. Okmeydanı Atıcılar Tekkesi, bu teşkilatın sadece fiziksel bir merkezi değil aynı zamanda bir kültürel hafıza mekanı olarak işlev görmüştür.

Menzil okçuluğu geleneği, klasik bir spor kulübü yapısından çok daha fazlasını barındırmaktadır. Bu yapı, İslami köklere dayandırılmış ve tasavvufi tarikatların hiyerarşik sistemi örnek alınarak biçimlendirilmiştir. Şeyh, müşit, mürid, tekke ve tekke adabı gibi kavramlar, okçuluk pratiğiyle iç içe geçirilmiş; böylece okçuluk, fiziksel bir yetenek olmaktan öte ahlaki ve manevi bir terbiye havzasına dönüştürülmüştür. Böylece menzil okçuluğu, uzağa ok atmanın değil içsel bir yolculuğun, nefis terbiyesinin sembolü hâline gelmiştir. KK3 de dini öğelerin Türk okçuluğundaki tesirinin, bu okçuluğun alametifarikalarından biri olduğunu saptamıştır.

Türk okçuluğundaki teşkilat yapısının başarısı, inanç sistemine dayandırılmakla kalmamış, teknik uzmanlık ve kurumsal kayıt disiplini ile de desteklenerek artırılmıştır. Osmanlı okçuluğu içinde yetişmiş üstatlar, yay ve ok yapımında ileri düzeyde bilgiye sahip olmuş; bu ustalık, hem icra ile hem de yazılı kaynaklarla (risalelerle) belgelenmiştir. Bu belgeler sayesinde okçuların attığı mesafeler, kullandıkları ekipmanlar, isimleri ve başarıları günümüze kadar ulaşabilmiştir.

Öte yandan imparatorluğun önde gelen isimleri tarafından desteklenen yapı, patronaj sisteminin bir örneği olarak da değerlendirilebilir. Devlet erkanının ve ileri gelenlerin okçulara sponsor olması, geleneğin hem maddi hem manevi olarak güçlenmesini sağlamış, menzil okçuluğunun kurumsallaşmasında yol açıcı ve belirleyici olmuştur (Karagüllü ve Koç, 2020; Bir, Kaçar ve Acar, 2006).

Geleneksel Türk Okçuluğu ve Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamı

Geleneksel Türk okçuluğu, hem fiziksel maharetlerin ve ustalığın hem de kuşaktan kuşağa aktarılan bir kültürel mirasın taşıyıcısıdır. Bu bağlamda UNESCO'nun "Somut Olmayan Kültürel Miras" tanımını, Türk okçuluğu için de önem taşımaktadır. Bu tanım toplulukların, grupların ve bireylerin kimliklerini oluşturan; nesiller boyunca aktarılan uygulamaları, temsilleri, ifadeleri, bilgi ve becerileri kapsamaktadır. Sözlü anlatımlar, törenler, el sanatları, doğa bilgisi ve toplumsal uygulamalar, bu kategori içinde değerlendirilebilir.

Bu kavramsal çerçeve açıklandıktan sonra geleneksel Türk okçuluğu etrafında şekillenen somut olmayan kültürel miras öğelerinin neler olduğu kaynak kişilere sorulmuştur. KK1, söz konusu mirasın temelini somut kültürel öğeler üzerinden inşa edildiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda öncelikle fiziksel unsurlar sıralanmıştır. Bunlar:

Menzil taşları (okçuların eriştiği mesafeleri belgeleyen ve anıtlastıran taş işaretler),
Okçulukla ilgili yazılı kaynaklar (risaleler, kitaplar),
Türk yayı (çeşitli türleriyle: menzil yayı, tirkeş, darp yayı vb.) ve
Ok türleri (tirkeş, çavuş pişrev, şem-endam, azmayış vb.),
Yay ve ok kapları (okluk, tirkeş, kandil, kubur, sadak gibi muhafaza araçları),
Zihgir (okçu yüzüğü olarak işlev gören, aynı zamanda ustalık nişanesi olan obje) olarak sayılmıştır.

KK1'e göre bu somut öğeler, yalnızca malzeme değil; aynı zamanda anlam ve ritüel taşıyıcısıdır. Bu unsurların etrafında, yarışmalarda uygulanacak kurallar ile tekkelerde uyulması gereken tevazu, sabır, sadakat ahlaki ve etik ilkeler şekillenmiştir. Böylece fiziksel varlık olarak gözükken bu unsurların aslında kültürel davranış sisteminin taşıyıcısı olduğu anlaşılmaktadır. Okçuluğa ilişkin kuralların, teşkilatlanmanın ve değer sisteminin bu malzeme kültürü üzerinden inşa edilmesi, geleneksel Türk okçuluğunun somut olmayan kültürel miras statüsünü desteklemekte ve pekiştirmektedir.

Bu düşüncelerin hareketle Türk okçuluğunun yalnızca ekipman ve teknikten ibaret olmadığı görülmektedir. Nesnelerin çevresinde gelişen söylemler, değerler ve davranış biçimleri, onu bir yaşam kültürü ve kültürel aktarım alanı hâline getirmektedir. Bu da Türk okçuluğunu sadece fiziksel bir beceri değil bir kültürel kimlik kodu olarak değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır.

Kıyafet, Beden Dili ve İletişim: Geleneksel Türk Okçuluğunda Kültürel Kodlar

Geleneksel Türk okçuluğu okçuların giydiği kıyafetler, kullandığı dil, mimik ve jestler gibi unsurlar, dönemin sosyal yaşamına, inanç sistemine ve estetik anlayışına dair veriler sunarak kültürel kodların görünür hâle geldiği bir sahne hüviyeti üstlenmektedir. Bu bağlamda KK1'e geleneksel Türk okçuluğunda kullanılan kıyafetlerde gözlemlendiği kültürel öğeler olup olmadığı ayrıca beden dili ve iletişim tarzının kültürel bağlamda ne gibi anlamlar taşıdığı sorulmuştur.

KK1, bu soruya tarihî vesikalardaki gözlemlerine dayalı olarak iki yönlü bir cevap vermiştir. İlk olarak menzil atışlarını konu edinen minyatürlerde ve belgelerde okçuların dönemin günlük yaşamında tercih edilen, rahat hareket etmeye uygun kıyafetlerle tasvir edildiğini ifade etmiştir. Bu durum, okçuluğun sadece savaşa sınırlı olmadığını; gündelik hayatta da sportif ve bireysel bir faaliyet olarak sürdürüldüğünü göstermektedir. Buna karşılık, savaş sahnelerini içeren vesikalarda ise okçuların genellikle askeri kıyafetlerle resmedildiği belirtilmiştir. Bu farklılık, okçuluğun hem sivil hem de askeri yönüyle yaşayan bir gelenek olduğunu ortaya koymaktadır.

Beden dili ve iletişim konusundaki değerlendirmede KK1, geleneksel Türk okçuluğunun tasavvufi bir yapı içinden şekillendiğini bir kez daha vurgulamıştır. Bu doğrultuda menzil okçuluğuna dair yazılmış risalelerde usta-çırak ilişkisinin mürid-mürid ilişkisi gibi çok net şekilde tanımlandığını ve bu ilişkinin etik ve manevi boyutlar taşıdığını belirtmiştir. Buna göre mürid konumundaki okçuluk talibinin ustasına karşı tutumu, öğrenmeye açık bir öğrenci davranışı gibi değildir. Aksine mürid ustasına hizmetleriyle onu mahcup edecek düzeyde saygı, bağlılık ve özveriyle yaklaşmalıdır. Bu anlayış, gelenekte usta hakkının dünyevi başarıyla değil Allah rızasına vesile olacak bir manevi terbiye süreciyle ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca talibin ustasını

vefatından sonra da hayır ile yâd etmesi de bu kültürün ölüm sonrası bağlar ile sürdürüldüğünün bir göstergesi sayılabilir.

Bu yönleriyle geleneksel Türk okçuluğunda iletişim, yalnızca bilgi aktarımı değil aynı zamanda ahlaki bir disiplin, sessiz bir terbiye biçimi ve manevi bir sadakat ilişkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece Türk okçuluğunun yalnızca teknik değil insani ilişkiler üzerinden kurulan bir kültür sistemi olduğu da açığa çıkmaktadır.

Geleneksel Türk Okçuluğunun Mistik Arka Planı: İnanç, Mit ve Anlamanın Kesişim Noktası

Geleneksel Türk okçuluğu, bir beden pratiği olmasının yanı sıra çok katmanlı bir anlam sistemi içinde konumlanan, tarihsel ve kutsal anlatılarla beslenen bir kültürel formdur. Bu bağlamda kaynak kişilere geleneksel Türk okçuluğunun mistik arka planı hakkında görüşleri sorulmuş; okçuluğun Türk mitleri, destanları ve efsaneleriyle ilişkili olup olmadığı üzerine de düşünceleri alınmıştır.

KK2, tören ve ritüellerin son derece önemli olduğunu ve günümüzde anlaşılması en zor olan unsurların bunlar olduğunu ifade ettikten sonra kabza alma, taş dikme gibi törenlere artık ihtiyaç duyulmadığını ifade etmiştir. Örnek olarak kabza alma törenlerinin bugün karşılığının Gençlik ve Spor İl Spor Müdürlüklerinden alınan sporcu lisansı olduğu, yahut modern ısıtma ve iklimlendirme olanakları sayesinde spor tesislerinin yılın 365 günü hizmet verebilir durumda olması dolayısıyla Ruz-ı Hızır'da tekke açılışı, Ruz-ı Kasım'da tekke kapanışı gibi törenleri düzenlemenin kadük kaldığını zikretmiştir. Tören canlandırma girişimlerinin de oldukça suni kaldığını ve Türk okçuluğuna faydalı olmadığını iddia eden kaynak kişinin ardından KK1 bu soruya İslamiyet öncesi ve sonrası ayrımı üzerinden kapsamlı bir cevap vermiştir. İslamiyet öncesi Türk toplumlarında okçuluğun askeri, ritüelistik ve sembolik anlamlar taşıdığı; özellikle göçebe yaşam tarzı içinde savaşçı kimliğin ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulamıştır. Ancak asıl mistik boyutun İslamiyet'in kabulü sonrasında kurumsallaştığı ve kendi içinde bir İslami mitoloji oluşturduğu ifade edilmiştir.

Bu bağlamda KK1, Türk okçuluğunda aktarılan bazı menkıbeler aracılığıyla bu mistik zemini örneklemiştir. Anlatılara göre: İlk yayı kullanan Hz. Âdem'dir ve bu yay Cebrail (a.s.) tarafından cennetten getirilmiştir. İlk zihgir, Hz. İbrahim'e kurbanlık olarak gönderilen koçun boynuzlarından, Hz. Ali (r.a.) tarafından yapılmış ve bu zihgir, Hz. Hasan ve Hüseyin'in parmakları incinmesin diye kullanılmıştır.

Okçuluğun bizzat Hz. Peygamber tarafından övgüye mazhar olmuş bir sanat olması, onu diğer savaş sanatlarından ayrı bir konuma yükseltmiştir. Kaynak kişi ayrıca kılıç gibi savaş sanatlarının böyle kutsal bir övgüye sahip olmadığını, buna karşılık okçuluğun hadislerde ibadet seviyesinde değerlendirildiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Kur'an'daki Enfal Suresi'nin 17. ayeti, okçuluğun bu kutsal zemindeki yerini güçlendiren bir temel olarak anılmıştır. "Attığın zaman (oku), sen atmadın fakat Allah attı." (Enfal, 8/17) ayeti, KK1'e göre ok atmanın yalnızca teknik bir beceri değil ilahi bir teveccühe açık bir amel olarak tasvir edildiğini göstermektedir. Bu bakış açısı, İslam düşüncesindeki amel-niyet birikmeliğinin okçuluk sanatına da yansıdığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak geleneksel Türk okçuluğunun mistik altyapısı, bir yandan yazılı olmayan Türk efsanevi anlatılarıyla diğer yandan İslami menkıbe ve dini metinlerle beslenerek manevi meşruiyetini inşa etmiştir. Bu durum, okçuluğun sadece fiziksel bir yetenek değil aynı zamanda bir dua, bir hizmet, bir ibadet formu olarak da algılandığını ortaya koymaktadır. Geleneksel Türk okçuluğu, bu yönüyle Türk kültüründeki kahramanlık ile kutsallık arasında kurulan sembolik köprünün en özgün örneklerinden biri sayılabilir.

Geleneksel Türk Okçuluğu ve Kültür Erozyonu

Kaynak kişilere geleneksel Türk okçuluğu ve kültür erozyonu ile ilgili soru yöneltilmiştir. KK1'in bu soruya verdiği yanıt, önceki değerlendirmeleri destekleyici nitelikte olup geleneksel okçuluğun kültürel boyutunun sistemli bir biçimde ihmal edildiğini tekrar vurgular niteliktedir. Kaynak kişi, özellikle kurumsal yapılanmaların bu ihmali pekiştirdiğini iddia etmiştir. Eleştiriye kapalı bir yönetim anlayışının geleneksel kültürün korunmasında ciddi bir engel teşkil ettiğini belirtilmiş, kültür erozyonunun bu bağlamda süreklilik arz ettiğini üzülererek ifade edilmiştir. Bu tespitin somut örneği olarak Türk okçuluğunun en kadim ve evrensel unsurlarından biri olan “puta” hedefinin maruz kaldığı dönüşüme dikkat çekmiştir. KK1'e göre, XVIII. yüzyıldan itibaren kullanılagelen ve zamanla “Türk hedefi” adıyla uluslararası literatürde yer edinmiş olan bu geleneksel unsur, yalnızca biçimsel farklılık gerekçesiyle ortadan kaldırılmak istenmektedir. Bu durum, kültürel mirasın şekle indirgenerek özden uzaklaştırılması ve modern kalıplar adına geleneksel unsurların dışlanması yönündeki eğilimin somut bir yansıması olarak değerlendirilmiştir.

KK1'in bu açıklamaları, geleneksel Türk okçuluğunun yalnızca bir spor disiplini değil aynı zamanda korunması gereken bir kültürel miras olduğunu güçlü biçimde ortaya koymakta; bu mirasın ihmal edilmesinin, bir kültürel kopuşa ve kimlik bulanıklığına zemin hazırladığını düşündürmektedir.

Türk Okçuluğu 1839'dan beri Batılılaşma ve modernleşmenin etkisi altındadır. Tanzimat'ın ilanı ile Batılı spor dallarının merkeziyetçi bir anlayışla günlük hayatta ve millî eğitim programında alanını genişletmesi, spor kültüründe değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu değişim, doğal olarak geleneksel kültürden beslenen millî sporları tasfiyeye zorlamıştır. Tekke merkezli ve ezoterik bir yapısı olan okçuluğun da bu değişimden en hızlı etkilenen spor dalı olduğu söylenebilir. KK2 de Türk okçuluğunun 1839'dan beri Batılılaşma ve modernleşmenin etkisi altında olduğunu, Tanzimat'ın ilanı ile Batılı spor dallarının merkeziyetçi bir anlayışla günlük hayatta ve Millî Eğitim programında alanını genişletmesinin spor kültüründeki değişimi de beraberinde getirdiğini savunmuş; bu değişimin doğal olarak geleneksel kültürden beslenen millî sporları tasfiyeye zorladığını ifade etmiştir. Bu durumun resmini çıkaran kaynak kişi, günümüzde geleneksel Türk okçuluğunun kültür erozyonundan endişe duyan kesimlerin toplanma noktası konumuna geldiğini vurgulamıştır. Geleneksel sporların geneli ile ilgili karamsar bir tutum takındığı görülen kaynak kişi, Türkiye için sadece geleneksel okçuluğun değil geleneksel tüm sporların geleceğinin belirsiz olduğunu savunmuştur. Olimpik sporları önceleyen mevcut spor politikaları içinde geleneksel sporların gerekli desteği hâlen bulamadığını, geleneksel okçuluğun da ülkemizde en az kamu desteği alan sporlar arasında yer aldığını öne süren kaynak kişi bu nedenle Türk okçuluğunun yıl içerisinde ulusal yarışma düzenlemekten öteye gidemeyen bir kısır döngü içerisinde sıkışıp kaldığını iddia etmiştir. Geleneksel okçuların ulusal müsabakalarda kendi arasında yarışmasından veya açılış törenlerinde kostümleri ile boy göstermelerinden başka ülkenin geleneksel sporlara ilişkin gelecek beş yılda ya da gelecek on yılda ne gibi bir hedefi olduğunun da belirsiz görüldüğünü zikreden KK2, özellikle uluslararası entegrasyon ile ilgili çok ciddi sıkıntılar bulunduğunu, adı ve iddiası uluslararası alanda etkili olmak olan kuruluşların sadece Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde etkili gibi görüldüğünü iddia etmiştir. Bu kuruluşların uluslararası paydaşlarla ortak projeler üreterek dünyaya entegre olmak ve süreci yönetmek yerine lokal kaldığı; dönemsel toplantıları dışında, eğitim, yarışma, sertifikasyon, standardizasyon vb. bir faaliyet alanlarının bulunmadığını eleştirilerine katarak dile getirmiştir.

Geleneksel Türk Okçuluğunda Somut Kültürel Öğelerin Üretim Sürecindeki Durumu

Geleneksel Türk okçuluğuna bağlı ok, yay, hedef ve giyim kuşam gibi malzemelerin üretim aşamasında somut olmayan kültürel öğelerin canlı bir şekilde varlığından bahsetmek mümkün görünmemektedir. KK1, bu bağlamda Türkiye’de geleneksel okçuluk malzemelerinin üretiminde disiplinli bir sertifikasyon ve kontrol mekanizmasının bulunmamasını önemli bir eksiklik olarak değerlendirmiştir. Kore örneği üzerinden yapılan karşılaştırmada, bu ülkede ok ve yay gibi ürünlerin üreticilerinin belirli sertifikalar alarak ürünlerin bir kurul tarafından denetlendiği ve onaylandığı vurgulanmıştır. Bu uygulamanın Türkiye’de olmaması, malzemelerin üretiminde geleneğe uygunluk hususunda bir düzenin oluşmasını engellemektedir.

KK1’in belirttiği üzere günümüzde her isteyen kişi veya kuruluş, geleneksel standartlara uymayan malzemeleri üretip piyasaya sürebilmektedir. Bu durumun somut örneği olarak gerçek Türk yayının ortalama uzunluğunun 100 cm civarında olduğu Topkapı Sarayı envanterine dayalı araştırmalarla tespit edilmiş olmasına rağmen sentetik ve çok daha uzun yayların Türk yayı adı altında satılması gösterilmiştir. Bu tutarsızlık, kültürün korunması ve yaşatılması açısından önemli bir zafiyet teşkil etmektedir.

Akademik camianın konuya ilgisinin yeterince güçlü olmaması ve üniversitelerin bu alandaki çalışmalarının oldukça geriden gelmesi de sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır. Müzelerde bulunan geleneksel okçuluk malzemelerinin detaylı incelenmesi ve üretim aşamalarının sistematik olarak ortaya konulması gerekliliği açıkça ortaya konmuştur. Ancak bu tür akademik ve kurumsal sahiplenmelerin eksikliği, geleneksel Türk okçuluğunun somut olmayan kültürel öğelerinin üretim sürecindeki canlanışını engellemektedir.

KK3’ün idman alanlarının eksikliğinin ve geleneksel okçuluk malzemelerin fiyatlarının çok yüksek olduğunun ve bir usta edinmeden kısa süreli emek veren kimselerin kendisini kemankeş olarak görmesinin sakıncalarını ifade etmesinin ardından KK2, bu konuda etraflıca bir açıklama yapmış ve tarihsel canlandırma ve yeniden canlandırma (revitalisation) terimlerinin birbirine karıştırılmasının en büyük sorunlardan biri olduğunu ileri sürmüştür. Tarihsel canlandırmadan yana olanların teknik, kıyafet, malzeme vb. her türlü öğeyi olduğu gibi canlandırma eğilimi içinde olduğunu ancak tarihe bakılacak olursa kadınların ve çocukların yapamadığı, uluslararası entegrasyonun söz konusu olmadığı tarihi okçuluğu, olduğu hâli ile canlandırmanın mümkün olmadığını savunmuştur. Dahası tamamen organik malzemeler ve kadim tekniklerle modern teknolojinin imkanları olmadan yapılan okçuluk ekipmanlarını da olduğu şekli ile canlandırmanın mümkün olmadığı değerlendirmesinde bulunan kaynak kişi, bu nedenle UNESCO tarafından da yeniden canlandırma şeklinde sunulan çözümü önermiştir. Bu çözümün modern dünyanın gereksinimi olan cinsiyet, din, dil vb. ayrımların önüne geçerek bugün Türk okçuluğunun geniş bir kitle tarafından yapılmasını sağladığını; Türk okçuluğunu kadın ve çocukların yapabilmesi, hatta bu noktada bazı oyun kurallarının kadın ve çocuklar için değiştirilmesi ve sportif eşitliğin sağlanmasının da bu modern anlayışın sonucu olduğunu dile getirmiştir. Bununla birlikte aynı nedenle oyun kurallarının ve yarışma şekillerinin yeniden canlandırılması, yeni yarışma türleri üretilmesinin bugün geleneksel okçuluk kitleleri arasında ciddi ayrışmalara neden olduğunu, sentetik kumaşlar ile dikilmiş kıyafetler içinde, sentetik malzemelerden üretilmiş yayları ile ok atmaya kabul edebilen bir kesimin yarışma kurallarının yüzlerce yıl öncesinin aynı olması gerektiğini, mevcut günümüzde yapılan yarışmaların geleneksel okçulukta yeri olmadığını hararetle bir şekilde savunabilmesinin de bir tenakuz olduğunu dile getirmiştir.

Özetle geleneksel Türk okçuluğu malzemelerinin üretiminde disiplinli bir sertifikasyon, denetim ve akademik sahiplenme mekanizmasının kurulması, kültürün doğru şekilde korunması ve yaşatılması açısından elzem görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmada geleneksel Türk okçuluğunun SOKÜM bağlamında geleceği tartışılmıştır. Bu maksatla yapılan görüşme ve literatür bilgisinden yola çıkılarak yapılan analizler, modernleşmenin geleneksel yapılar üzerindeki etkisini çok boyutlu bir şekilde ortaya koymuştur. Savaş sanatında binlerce yıllık geçmişi olan okçuluğun ateşli silahların çıkmasıyla beraber muharebe alanlarındaki etkisini yitirerek varlığını spor biçiminde devam ettirdiğine dikkat çekilmiştir. Bu süreçte ise Türk okçuluğu, içerdği manevi unsurların sürdürülebilirliği hususunda ciddi sorunlar yaşamıştır. Atatürk'ün 1937 yılında Okspor kulübünü kurup başlattığı canlandırma çalışmalarının onun vefatından sonra unutulmaya yüz tutması da yakın geleceğe kadar tahribatın önüne geçilememesine sebep olmuştur.

Günümüzde ise kültüre dair ilginin artmaya başlaması ile geleneksel Türk okçuluğunun sadece estetik ya da simgesel değil organizasyonel, ekonomik ve sosyolojik açılardan da öneminin tekrar günyüzüne çıkarılmaya başlandığı ifade edilebilir. Ortaya konan tespitlerle birlikte kaynak kişiler ile yapılan görüşmeler ışığında geleneksel Türk okçuluğunun bileşeni ve paydaşı sayılabilecek unsurların genel görünümü de irdelenmiştir. Buna göre Türk okçuluğu profesyonellerinin, kurum ve kuruluşların genel tutumu, “gayretli ama yetersiz” şeklinde nitelendirilebileceği öne sürülmüştür.

Türk okçuluğuna gelenek merkeze alınarak bakıldığında saha gözlemlerinden hareketle vaziyetin henüz parlak denebilecek seviyede olmadığını öne süren kaynak kişiler, bu düşüncüyü çeşitli tecrübelerini aktararak desteklemişlerdir. Özellikle eğitim süreçlerinin niteliği ve kaynak altyapısının eksikliği üzerinde durarak federasyonun eğitim faaliyetlerinde kalıcı yazılı kaynaklar oluşturmak yerine bilgiyi ağırlıklı olarak sözel aktarım yoluyla paylaşmayı tercih ettiğini savunan KK1, bu durumun eğitimin kurumsallaşmasının önünde engel teşkil ettiğini öne sürmüştür. Buna karşın KK1 ile yapılan görüşmede federasyonun sportif alandaki etkinliğinin teslim edilmesi gerektiği, özellikle lisanslı sporcu sayısındaki artışa dikkat çekilerek zikredilmiştir. Olimpik bir branş olmamasına rağmen geleneksel okçuluğa yönelik ilginin hızla arttığı ifade edilmiş; federasyonun bu ilgiyi karşılayacak şekilde düzenli yarışmalar organize ettiğini ve bu açıdan “gayretli görüldüğü” vurgulanmıştır.

KK1'in değerlendirmeleri, geleneksel Türk okçuluğu alanında sportif organizasyonların ön planda olduğu, buna karşın kültürel mirasın kurumsal anlamda yeterince korunmadığı ve belgelenmediği yönündeki eleştirileri de içermektedir. Bu durumun hem bireysel çabaların kurumsal destekle buluşamamasına hem de geleneğin aktarıldığı zeminlerin yüzeysel kalmasına neden olduğu değerlendirilmiştir.

Profesyonellerin yanı sıra alanda önemli bir rolü olan kurum ve kuruluşların durumu hakkında da KK1, profesyonellerin durumu ile benzer ifadeler kullanmış ve tespitlerini dikkat çekici bir örnekle aktarmıştır:

Bir kıyas olsun diye Kore örneğini vereceğim. Kore'de geleneksel okçuluğun 300 civarında kendisine ait ok sahası ve bunlara ait bina müstemilatları var. Bu sahalarda bunların çalışanlarının maliyetleri, belediyeler tarafından tedarik edilmiş. Türkiye'de böyle bir tek saha bile henüz mevcut değildir. Bilmem başka şey söylemeye gerek var mı?

Bu ifadeler, KK1'in gözünde geleneksel Türk okçuluğunun kamusal ve kurumsal destek açısından ciddi bir boşluk içinde bırakıldığını; bunun modernleşme süreciyle

birleşince geleneğin korunmasını daha da zorlaştırdığını açık biçimde ortaya koymaktadır. Türkiye’de yerel yönetimlerin ya da merkezî kurumların bu alana henüz somut ve sürdürülebilir bir altyapı sunmamış olması, KK1’in tespitlerine göre geleneğin gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir engel olarak durmaktadır. KK2 ise bu anlamda birtakım öneriler ortaya koymuştur. İfadelerine göre Türk okçuluğunun eğitim metodolojisinin anlatıldığı bir kaynak oluşturulmuş değildir. Uzmanların bir araya geldiği geniş bir kadro ile bunun yapılması gerektiğini ayrıca uluslararası entegrasyon için adımların atılmasının dünyadaki diğer yapıların araştırılarak ortağı olmaya gayret edilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Ayrıca geleneksel okçuluğun ne kadar spor, ne kadar kültür ögesi olduğu ile ilgili kimlik sorununun çözümü için adımlar atılması, faaliyetlerin buna göre planlanması gerektiği dile getirilmiştir. Geleneksel okçuluğu ülkede hangi kurumun yönettiği, vizyonuna kimin karar vereceği, uluslararası alanda Türk okçuluğunu kimin temsil edeceği gibi soruların da açıklığa kavuşturulması ve gerekli kamu desteğinin oluşturulması gerekli görülmektedir.

Alanın profesyonelleri, kurum ve kuruluşların ardından halkın tutumu da araştırma kapsamında irdelenmiştir. KK3, yurt dışında ve olimpiyatlarda elde edilen başarılar sempati kazandırsa da alandaki liyakat sorunun kitlelerce hoş karşılanmadığını dile getirmiştir. KK1, halkın genel olarak bu konuya dair yeterli bilgiye sahip olmadığını vurgulayarak kültürel arka planın da çoğu kişi tarafından bilinmediğini kendine has ifadesiyle “*Halkın genel tutumu ‘eller gidiyor aya, biz kaldık oka ve yaya’*” şeklinde özetlemiştir. Güncel duruma göre geleneksel Türk okçuluğunun bugünkü görünürlüğü ve yeniden canlandırılması, büyük ölçüde “bir avuç insanın”, çevresel olumsuzluklara ve alaya alınmalara rağmen gösterdiği ısrarlı çabanın sonucu olarak değerlendirilebilir. Kamuoyunun konuya yönelik ilgisi zamanla artsa da bu ilginin temelinde çoğu zaman yüzeysel bilgiler ve romantik bir tarih algısının yattığı ifade edilebilir. Okçuluğun genetik bir yatkınlıkla yapılabileceğini düşünenlerin, bu işin çok ciddi bir kas ve eklem çalışması gerektirdiğini; atalarının 845 metreye varan mesafelere ok atmak için idmanlarda günde binlerce kez yay çektiklerini bilmediği de kaydedilmelidir. Son yıllarda artan tarih temalı televizyon dizilerinin halktaki ilgiyi artırdığına da bu bağlamda dikkat çeken KK1, bu ilginin sürdürülebilir, derinlikli ve bilinçli bir geleneksel spor kültürüne dönüşmesinin henüz mümkün görülemeyeceğini ileri sürmüştür.

Sonuç olarak geleneksel Türk okçuluğunun geleceği ve SOKÜM bağlamında yaşatılması için yapılması gerekenler hakkında literatür ilgili bağlamda taranmış, elde edilen veriler kaynak kişilerle yapılan görüşmelerle mukayese edilmiştir. Sportif açıdan bakıldığında geleneksel okçuluğun niceliksel olarak artmasına rağmen nitelik açısından azalma eğilimi gösterdiği, ilginin giderek azalacağı günlerin de çok uzak olmadığı değerlendirilmesini yapan KK1, öte yandan kültürel boyutta geleneksel okçuluğun “*küllerinden doğmuş yiğit bir savaşçı*” metaforuyla dirilişinin devam ettiğini ve artık bu kültürün yok edilemeyeceğini vurgulamıştır. KK3 ise daha karamsar bir tablo çizmiş ve kültürün devamlılığında ciddi sorunların son süreçte de devam ettiğini iddia etmiştir.

Mevcut durumun analizi sonrasında araştırma kapsamında geleneksel Türk okçuğu çevresinde oluşan kültürün SOKÜM bağlamında korunması ve yaşatılması için yapılması gereken çalışmalara yönelik altı maddelik somut öneri seti sunulmuştur. Bunlar şu şekilde sıralanmıştır:

1. *Koruma Kurulu Oluşturulması:* Geleneksel Türk okçuluğunun korunması amacıyla acilen bir kültür koruma kurulu kurulması gerekmektedir. Bu kurul, mevcut

yönetmelikleri gözden geçirerek Batı menşeli okçuluk kurallarından kaynaklanan uygulamaları tespit etmeli ve bunların yerine geleneksel esaslara uygun yeni düzenlemeler getirmelidir. Böylece yönetmeliklerde köklü bir “öze dönüş” hamlesi başlatılmalıdır.

2. *Kıyafetler Konusunda Netlik*: Geleneksel okçulukta kullanılan kıyafetlere dair belirsizliklerin giderilmesi ve standartların belirlenmesi gerekmektedir. Bu konuda somut ve net çözümler geliştirilmelidir.

3. *Eğitim Materyallerinin Geliştirilmesi*: Eğitim ve kültür icra kurulunun çalışmalarıyla antrenörlere yönelik el kitapları hazırlanmalı, bu kitaplarda okçuluğun geleneksel boyutları özellikle vurgulanmalıdır. Böylece eğitim süreçlerinde kültürel unsurlar sistematik olarak aktarılabilir.

4. *Gerçek Türk Yay Üretiminin Teşviki*: Boynuz yay olarak bilinen gerçek Türk yayı üretimi teşvik edilmelidir. Kore örneğine benzer şekilde, sadece gerçek yayların kullanılacağı “usta” kategorisi altında yarışmalar düzenlenmeli; yarışma kazananları, yay ve ok üreticisi ustaları eski geleneklere uygun ödülleriyle onurlandırılmalıdır.

5. *Put Hedefi Kategorisinin Yeniden Oluşturulması*: Geleneksel menzil ölçüleri dikkate alınarak gerçek mesafesi 150-180 metre arasında olan “puta” hedefi kategorisi tekrar hayata geçirilmelidir.

6. *Sabit Menzil Sahası ve Geleneksel Kayıt Uygulamalarının Yeniden Tesis Edilmesi*: En kısa zamanda sabit bir menzil sahası kurulmalı; kazanan okçuların menzil taşıma dikme geleneği ile 560 metreden fazla ok atanların deftere kayıt edilmesi uygulaması yeniden tesis edilmelidir.

Bu öneriler, geleneksel Türk okçuluğunun kültürel bütünlüğünü koruma ve geleceğe taşıma adına önemli adımlar olarak önerilmektedir. Kaynak kişilerin de vurguladığı gibi bu kültürün yaşatılması ancak sistematik, kurumsal ve akademik destekle mümkün olacaktır.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %50. İkinci Yazar %50.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışma için etik kurul izni alınmıştır. İzin, T.C. Tokat Gazi-osmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 12.03.2024 tarihinde 5 No.lu oturumunda 01-51 karar sayısı ile tebliğ edilmiştir.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAK KİŞİLER

KK1 Y. M. A., 55, Lisans, Hekim, Görüşme Tarihi ve Yeri: 06 Mart 2025/ Tokat, Merkez.

KK2 Z. M. A., 48, Lisans, Bilişim Uzmanı, Görüşme Tarihi ve Yeri: 08 Eylül 2025/ Çevrim içi.

KK3 S. P., 59, Lisans, Karikatürist, Görüşme Tarihi ve Yeri: 02 Eylül 2025/ Çevrim içi.

KAYNAKÇA

Acar, G. Türklerde Unutulan Miras: Binicilik ve At Yetiştiriciliği Üzerine Bir Analiz. *İğdir Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi* 7(1) (2024): 18-26.

Bahadır, Z., Yalcinkaya, A., Yoka, K. ve Yoka, O. Atlı Okçuluk Sporcularının Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve İmgeleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Journal of ROL Sport Sciences* 5(3) (2024): 377-396.

Bir, Kaçar, M. ve Acar, Ş. Türk menzil okçuluğu, yay ve okları. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 8(1) (2006): 39-67.

- Güven, Ö. Geleneksel Okçuluk ve Güreş Sporunda Ahiliğin Etkileri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 27 (2003): 69-106.
- Karagülle, E. ve Koç, M. C. Osmanlı Devletinde Menzil Okçuluğu. *Dünya Sağlık ve Tıbbat Bilimleri Dergisi* 3(2) (2020): 96-110.
- Küçük, M. A. İslâm Öncesinden Sonrasına Türk Geleneğinde Bir Yaşam Stili: “Okçuluk”. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4(1) (2018): 178-191.
- Köksal, M. F. “Divan Şiirinde Okçuluk Terimleri” ne Ekler. *Türklük Bilimi Araştırmaları* (10) (2001).
- Özkafa, F. Okçuluk ve hat sanatı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7(3) (2018): 1642-1672.
- Polatcan, İ. Geçmişten Günümüze Türklerde Sportif ve Kültürel Bağlamda Atlı Okçuluk. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* 11(3) (2022): 1346-1363.
- Şenarslan, N. F. Osmanlı Sahasında Tercüme Edilmiş İlk Okçuluk Risalesi: Umdetü’l-Mütenâsilin. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (56) (2016): 1077-1104.
- Yıldıran, İ. Türklerde Atlı Okçuluk: Kabak Oyunu ve Meydanları. *Destan-ı Kırkpınar* (40) (2017).
- Yönel, G. ve Türkmen, M. Türk Kültür Yaşamında Okçuluk. *The Journal of Academic Social Science* 55(55) (2024): 523-533.